

Dinler Arası İlişkiler El Kitabı

**Genel Editör ve
Proje Yürütücüsü**
Prof. Dr. Eyüp Baş

Editör
Prof. Dr. Ali İsra Güngör

Yazarlar
Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu
Prof. Dr. Baki Adam
Prof. Dr. Ali İsra Güngör
Prof. Dr. Durmuş Arık
Prof. Dr. Mahmut Aydın
Prof. Dr. Mustafa Alıcı
Prof. Dr. İsmail Taşpınar
Doç. Dr. Mehmet Alparslan Küçük
Doç. Dr. Yasin Meral
Doç. Dr. Süleyman Turan
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Alıcı
Yrd. Doç. Dr. Hüsamettin Karataş
Yrd. Doç. Dr. Cemil Kutlutürk

ISBN: 978-605-9247-88-7

1. Baskı
Aralık, 2017 / Ankara
2000 Adet

 Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 256
Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

 Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafik@grafiker.com.tr
Web : grafik.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	11
-------------	----

1. BÖLÜM

DİNLER ARASI İLİŞKİLER ALANI VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Ali İsra Güngör

Giriş:.....	17
1. Dinler Arası İlişkiler Çerçevesinde “Dinler Arası Diyalog” Kavramı ..	18
1.1. Diyalog Kavramı.....	20
1.2. Diyalog Çeşitleri.....	22
2. İnkültürasyon Kavramı.....	25
3. Misyon ve Misyonerlik Kavramları.....	27
4. Medeniyetler İttifakı Kavramı.....	31
5. İbrahimî Dinler Kavramı.....	35
6. Dinî Çoğulculuk Kavramı.....	37
7. İnanç Turizmi Kavramı.....	39

2. BÖLÜM

DİNLER TEOLOJİSİ: MODELLER VE YENİ YAKLAŞIMLAR

Mahmut Aydın

Giriş:.....	45
1. Dinler Teolojisinde Farklı Modeller.....	49
1.1. Dışlayıcılık/Exclusivism.....	53
1.2. Kapsayıcılık/Inclusivism.....	58
1.3. Çoğulculuk/Pluralism.....	60
2. Dışlayıcılık, Kapsayıcılık ve Çoğulculuk Şeklindeki Tipolojiye Yönelik Eleştiriler.....	69
3. Race’in Tipolojisinin Yeniden Yorumlanması.....	72
Sonuç.....	77

3. BÖLÜM

YAHUDİLİK AÇISINDAN DİĞER DİNLER VE MENSUPLARI

Baki Adam

Giriş:	85
1. Yahudiliğe Göre Yahudiler ve Yahudi Olmayanlar	86
1.1. Yahudiler ve Yahudilik	86
1.2. Yahudiliğe Göre Yahudi Olmayanlar	88
1.3. Yahudi Olmayanların Yahudi Toplumu İçindeki Durumu	89
1.4. Yahudilik ve Misyonerlik	90
1.5. Yahudi Kelamı Açısından Diğer Dinlerin Durumu	92
2. Yahudilik Açısından Hıristiyanlık ve İslam	94
2.1. Yahudiliğin Hıristiyanlığa ve Hıristiyanlara Bakışı	95
2.2. Yahudiliğin İslam'a ve Müslümanlara Bakışı	99
Sonuç	102

4. BÖLÜM

HIRİSTİYANLIK AÇISINDAN DİĞER DİNLER VE MENSUPLARI

İsmail Taşpınar

Giriş:	107
1. Yeni Ahid'de Diğer Dinler ve Mensuplarına Yaklaşım	108
1.1. Hz. İsa'nın Diğer Dinlere Yaklaşımı	108
1.1.1. İsrailoğullarına Gönderilmiş Bir Peygamber Olarak Hz. İsa	108
1.1.2. Diğer Dinlere Mensup Olanlarla İlgilenen Hz. İsa	109
1.1.3. Kurtuluşun Sadece Hz. İsa Vasıtasıyla Olacağı	111
1.2. Pavlus'a Göre Diğer Dinlerin Mensupları	113
2. Kilise Babalarına Göre Diğer Dinler	113
2.1. Aziz Justin'e Göre Diğer Dinlerin Mensupları	114
2.2. Tertullien'e Göre Diğer Dinlerin Mensupları	115
2.3. Origen'e Göre Diğer Dinler ve Mensupları	115
2.4. Aziz Kipriyanus ve Kilise Dışındakilerin Durumu	115
3. Ortaçağ Hıristiyan İlahiyatçılarına Göre Diğer Dinlerin Mensupları	116
3.1. Aziz Augustin ve Hıristiyan Olmayanların Durumu	116
3.2. Aziz Bernard ve Vaftiz Olmayanların Durumu	117
3.3. Aquinolu Thomas ve Hıristiyan Olmayanların Durumu	117

4. II. Vatikan Konsili Öncesi Papaların Diğer Dinlere Dair Görüşleri.....	118
5. Hıristiyanlığın Hinduizm ve Budizm’le Münasebetleri.....	120
5.1. Hıristiyanlığın Hinduizm’le Münasebeti.....	120
5.2. Hıristiyanlığın Budizm’le Münasebeti.....	121
6. Hıristiyanlığın Yahudilik ve İslam ile Münasebetleri.....	122
6.1. Hıristiyanlığın Yahudilikle Münasebeti.....	122
6.2. Hıristiyanlığın İslam ile Münasebetleri.....	124
Sonuç.....	125

5. BÖLÜM

İSLAM AÇISINDAN DİĞER DİNLER VE MENSUPLARI

Durmuş Arık

Giriş:.....	129
1. İslam’ın Ortaya Çıktığı Dönemde Diğer Dinler.....	130
2. Din Olarak İslam.....	133
3. İslam’a Göre Gayrimüslimler.....	137
4. Gayrimüslimlerle İlk İlişkiler.....	140
5. Gayrimüslimlerle İlişkilere Yön Veren İlkeler.....	145
6. Dinlerarası İlişkilerde Yeni Yaklaşımlar ve İslam.....	149
Sonuç.....	154

6. BÖLÜM

YAHUDİ-HİRİSTİYAN-MÜSLÜMAN REDDİYE GELENEĞİ

Yasin Meral

Giriş:.....	161
1. Yahudi Reddiye Geleneği.....	161
1.1. Yahudilerin Hıristiyanlara Yazdığı Reddiyeler.....	162
1.2. Yahudilerin Müslümanlara Yazdığı Reddiyeler.....	163
2. Hıristiyan Reddiye Geleneği.....	165
2.1. Hıristiyanların Yahudilere Yazdığı Reddiyeler.....	165
2.2. Hıristiyanların Müslümanlara Yazdığı Reddiyeler.....	168
3. Müslüman Reddiye Geleneği.....	170
3.1. Müslümanların Yahudilere Yazdığı Reddiyeler.....	170
3.2. Müslümanların Hıristiyanlara Yazdığı Reddiyeler.....	172
Sonuç.....	174

7. BÖLÜM

HİNT DİNLERİ AÇISINDAN DİĞER DİNLER VE MENSUPLARI

Cemil Kutlutürk

Giriş:	179
1. Hinduizm Açısından Diğer Dinler ve Mensupları	180
1.1. Hinduizm'in Diğer Dinlere ve Mensuplarına Bakışı	180
1.2. Hinduizm'in İslam'a ve Müslümanlara Bakışı:	
Turuşka dharma (Türklerin Dini)	184
2. Budizm Açısından Diğer Dinler ve Mensupları	192
2.1. Budizm'in Diğer Dinlere ve Mensuplarına Bakışı	193
2.2. Budizm'in İslam'a ve Müslümanlara Bakışı:	
Kalaçakra Literatürü	195
2.3. Myanmar/Arakan'da Budist-Müslüman İlişkileri	197
3. Sihizm Açısından Diğer Dinler ve Mensupları	200
Sonuç	203

8. BÖLÜM

UZAK DOĞU DİNLERİ VE DİĞER DİNLERLE İLİŞKİSİ

Hüsamettin Karataş

Giriş:	209
1. Uzak Doğu Dinleri	210
1.1. Çin Dinleri ve Japon Dini	210
1.2. Taoizm	212
1.3. Konfüçyanizm	214
1.4. Şintoizm	216
2. Taoizm, Konfüçyanizm ve Şintoizm Arasındaki İlişki	218
3. Uzak Doğu Dinlerinin Diğer Dinlere Bakışı	220
3.1. Budizm İle İlişkiler	222
3.2. İslam İle İlişkiler	226
3.3. Hıristiyanlıkla İlişkiler	229
Sonuç	230

9. BÖLÜM

MECÛSÎ DİNÎ EDEBİYATINDA İSLAM VE MÜSLÜMANLAR

Mehmet Alıcı

Giriş:	235
1. Arap Yarımadasında Sâsânî Varlığı ve Mecûsîlik	235
2. Sâsânî Döneminde Avesta'nın Yorumlanması: Zend Külliyyatı	237

3. Zend Külliyyatında İslam ve Müslümanlara Dair Tanımlamalar.....	238
3.1. Ag-dēnīh: Kötü/Batıl Din Olarak İslam.....	239
3.2. Tāzīg: Müslüman.....	239
3.3. Mahmute: Muhammed.....	240
4. Fetih Sürecine İlişkin Farklı Kayıtlar.....	241
5. Zend Literatürüne göre İslam İdaresi: Şeytanî Egemenlik.....	242
6. Ag-dēnān (Müslümanlar) ile Yaşama.....	246
7. Tevhid İlkesine Düalist Muhalefet.....	247
Sonuç.....	251

10. BÖLÜM

TÜRKLERİN DİNLERLE İLİŞKİLERİ

Durmuş Arık

Giriş:.....	257
1. Geleneksel Türk Dini.....	258
2. Türklerin Tarihte Karşılaştıkları Dinlerle İlişkileri.....	261
2.1. Budizm.....	262
2.2. Zerdüştilik.....	264
2.3. Maniheizm.....	264
2.4. Musevilik.....	265
2.5. Hıristiyanlık.....	267
2.6. İslam.....	268
3. Günümüz Türk Topluluklarında Dini Çeşitlilik.....	269
3.1. Musevi Türkler.....	270
3.1.1. Karaylar.....	270
3.1.2. Kırımçaklar.....	271
3.2. Hıristiyan Türkler.....	272
3.2.1. Gagauzlar.....	272
3.2.2. Çuvaşlar.....	274
3.2.3. Kreşinler (Kreşin Tatarları).....	277
3.2.4. Urumlar.....	278
3.2.5. Sahalar.....	280
3.2.6. Hakaslar.....	282
3.2.7. Altaylar, Tofalar, Dolganlar ve Şorlar.....	283
3.3. Budist Türkler.....	284
3.3.1. Sarı Uygurlar.....	284
3.3.2. Tuvalar.....	285
3.4. Burhanist Türkler.....	286
4. Türk Din Tarihinde Dinler Arası İlişkiler.....	287
Sonuç.....	291

11. BÖLÜM OSMANLI DEVLETİNDE GAYRİMÜSLİMLER

Ahmet Hikmet Eroğlu

Giriş:.....	299
1. Klasik Dönem.....	299
1.1. Klasik Dönemde Millet Sistemi.....	300
1.2. Klasik Dönemde Gayrimüslim Topluluklar.....	301
1.2.1. Rumlar.....	303
1.2.2. Ermeniler.....	306
1.2.3. Yahudiler.....	308
1.2.3.1. Rabbani Yahudiler.....	310
1.2.3.2. Karaîler.....	312
1.2.3.3. Sabatayistler.....	312
1.3. Gayrimüslimlerle İlgili Uygulamalar.....	315
1.3.1. Gayrimüslimlerin İnanç ve İbadet Özgürlüğü.....	316
1.3.2. Gayrimüslimlerin Sosyal ve Mali Statüleri.....	318
2. Tanzimat ve Sonrası Dönem.....	320
2.1. Tanzimat Döneminde Gayrimüslimlere Tanınan Haklar ve Onlarla İlgili Düzenlemeler.....	321
2.2. Gayrimüslim Topluluklar.....	323
2.2.1. Rumlar.....	324
2.2.2. Ortodoks Türkler.....	326
2.2.3. Bulgarlar/Bulgar Eksharhhanesi.....	327
2.2.4. Ermeniler.....	327
2.2.4.1. Gregoryen Ermeniler.....	328
2.2.4.2. Katolik Ermeniler.....	328
2.2.4.3. Protestan Ermeniler.....	329
2.2.5. Süryaniler.....	329
2.2.6. Yahudiler.....	331
2.3. Misyonerlik Faaliyetleri ve Ermeniler.....	332
Sonuç.....	335

12. BÖLÜM HIRİSTİYAN MİSYONERLİĞİNDE YENİLİKLER VE UYGULAMA ALANLARI

Ali İsra Güngör

Giriş:.....	341
1. Katolik Kilisesi'nin Yeni Misyon Anlayışı ve Teolojik Temelleri.....	344
1.1. Kilise'nin Yeniden Tanımlanması.....	344
1.2. Kilise'nin Hıristiyan Olmayanlara Bakışındaki Yenilik.....	345

2. Protestan/Evanjelik Kiliselerde Yeni Anlayışlar ve Yöntemler.....	348
2.1. Kilise Kurma ve Çoğaltma Yoluyla Misyonerlik.....	348
2.2. Ev Kiliseleri Yoluyla Misyonerlik.....	349
2.3. Bir Meslek Adı Altında Misyonerlik.....	350
2.4. Kitle İletişim Araçları Yoluyla Misyonerlik.....	350
2.5. Gençlere Yönelik Evanjelik Misyon Faaliyetleri.....	351
3. Hıristiyan Misyonerliğinde Kullanılan Yeni Terminoloji.....	352
3.1. Evanjelizm.....	352
3.2. Evanjelizasyon.....	354
4. Hıristiyan Misyonerliğinde Yeni Uygulama Alanları.....	356
4.1. İnkültürasyon Çalışmaları.....	356
4.2. Sosyal Adalet Çalışmaları.....	359
4.3. Dinler Arası Diyalog Çalışmaları.....	361
Sonuç.....	365

13. BÖLÜM

BATI DÜNYASINDA İSLAM'A VE MÜSLÜMANLARA BAKIŞ VE İSLAMOFOBİ

Mustafa Alıcı

Giriş:.....	369
1. Batı Dünyasında İslam ve Müslümanlara Bakış.....	370
1.1. Teolojik Faktörler.....	371
1.2. Tarihsel Faktörler.....	373
1.3. Batı'ya Giden İşçi ve Göçmenlerin Meydana Getirdiği Demokrafo-Kültürel Faktörler.....	375
1.4. Medyatik Faktörler.....	376
1.5. Entelektüel Faktörler.....	378
1.6. Siyasi ve Askeri Faktörler.....	379
2. Batı Dünyasında İslamofobi.....	383
2.1. İslamofobinin Etkileri.....	386
2.2. İslamofobiye Karşı Alınacak Önlemler.....	388
Sonuç.....	392

14. BÖLÜM

YENİ DİNİ HAREKETLERİN YAŞAYAN DÜNYA DİNLERİ VE MENSUPLARIYLA İLİŞKİLERİ

Süleyman Turan

Giriş:.....	399
1. Yeni Dini Hareketleri Anlamak/Anlamlandırmak.....	400
1.1. Tanım, Kapsam ve Temel Özellikler.....	400

1.2. Yeni Dini Hareketleri Tasnif Çabaları.....	403
1.3. Yeni Dini Hareketlerin Üye Profilleri.....	405
2. Klasik Dinler Karşısında Yeni Dini Hareketler:	
Karşılıklı Bakış Açıları ve İlişkiler.....	408
2.1. Yaşayan Dünya Dinleri ile Yeni Dini Hareketler Arasındaki Farklılıklar.....	408
2.2. Yeni Dini Hareketlerin Yaşayan Dünya Dinleri ve Mensuplarına Bakışı.....	410
2.2.1. Moonculuk Örneği.....	411
2.2.2. Yehova Şahitleri Örneği.....	413
2.2.3. Dünya Kardeşlik Birliği Mevlana Yüce Vakfı Örneği.....	414
2.3. Yaşayan Dünya Dinlerinin Yeni Dini Hareketlere Karşı Tavır ve Söylemleri.....	415

15. BÖLÜM

DİNLER ARASI İLİŞKİLER – TURİZM, İNANÇ TURİZMİ YANSIMASI

Mehmet Alparslan Küçük

10

Giriş:.....	427
1. Dinlerarası İlişkiler, Turizm ve İnanç Turizmi Kavramlarına Genel Bir Bakış.....	428
2. Dinlerarası İlişkilerin Turizme, İnanç Turizmine Yansıması.....	430
2.1. Dinlerarası İlişkilerin Turizme, İnanç Turizmine Kültürel Açıdan Yansıması.....	431
2.2. Dinlerarası İlişkilerin Turizme, İnanç Turizmine Mekânsal Bağlamda Yansıması.....	438
Sonuç.....	444
DİZİN	451
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ	475

ÖN SÖZ

Din insanlık tarihi boyunca önemini koruyan, insanlara yön veren, onlara ölçüler sunan, onların sorularına cevap veren etkili bir kurumdur. Toplumlar dinin değerler üreten, birleştirici ve problemlere çözüm bulucu özelliğinden yararlanmak ve insanlığın huzuruna katkı sağlamak için ortak çalışmalarına girmiştir. Bununla birlikte dinler tarihin çeşitli dönemlerinde insanlar ve toplumlar arasındaki çatışmaların kaynağı haline de getirilebilmiştir. Bu nedenle dinler arası ilişkiler alanının sağladığı bilgi ve tecrübenin iyi değerlendirilmesi gerektiği ortadadır. Konunun tarihsel, bilimsel, dini ve stratejik yönü “Dinler Arası İlişkiler” dersinin İlahiyat Fakültelerinin programlarında yer almasının önemli gerekçelerindedir.

Yeryüzünde insanlar başlangıçtan günümüze çok çeşitli dinlere, inançlara ve kültürlere bağlı olarak yaşamaktadır. Tarihteki yerini almakla birlikte günümüzde bazı dinlerin mensupları kalmamıştır. Çok sayıda din ise günümüzde varlığını sürdürmekte ve öğretilerini paylaşmaktadır. Dinlerin sayısı çok olmakla birlikte mensupları arasında tarihte ve günümüzde yoğun ilişkiler Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında yaşanmıştır/yaşanmaktadır. Bu itibarla dinler arası ilişkiler denilince söz konusu dinlerin birbirlerine bakışı, teolojileri, öğretileri ve öteki hakkındaki algısı önem kazanmaktadır. Adı geçen dinler arasındaki ilişkilere tarihi tecrübe bakımından Hindu-Müslüman ilişkilerini de eklemek mümkündür. Uzak Doğu dinlerinin ötekine yönelik tutumlarını tam olarak belirlemek güçtür. Bununla birlikte bu dinler genel olarak diğer dinlerden ve mensuplarından rahatsızlık duymazlar.

Günümüzde insanlar geçmişe oranla dini, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi nedenlerle daha yoğun ilişkiler içerisindedir. Farklı dinlerin mensupları arasında yaşanan ilişkileri etkileyen faktörler ise çok çeşitlidir. Bunlar arasında dinlerin öğretileri, kutsal metinleri, toplumların din anlayışları, gelenekleri, kültürleri, yaşanan tarihi tecrübe ve ötekine dair bilgi ve algılar en etkili faktörler niteliğindedir. Örneğin Yahudiler ile Hıristiyanlar arasındaki tarihsel düşmanlık yumuşama eğilimi gösterse de ortadan kalkmış değildir. Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasında İslam’ın ilk dönemlerindeki iyi ilişkiler İslam’ın hızla yayılmasıyla değişmiş ve Haçlı Seferleri gibi tecrübeler söz konusu ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Yahudilerle Müslümanlar arasındaki ilişkiler ise Türk-İslam tarihindeki hoşgörü örneklerine

ve Osmanlı Devleti'nin örnek uygulamalarına rağmen Kur'an'ın Yahudilere yönelik eleştirilerinden ve Hz. Muhammed dönemindeki olumsuz tecrübelerden etkilenmeye devam etmektedir.

Günümüzde Hıristiyan dünyasında yaşanan gelişmeler dinler arası ilişkiler açısından yeni yaklaşımları ortaya çıkarmış ve II. Vatikan Konsili (1962-1965) kararlarında ilan edilen teolojik çerçeve ile misyonerlik ve dinler arası diyalog arasında ilişki kurulmuştur. Söz konusu konsilin Yahudi-Hıristiyan ilişkileri açısından da yeni bir sayfa açması dinler arası diyalog olgusunun mahiyetini daha dikkatli incelemeye sevk etmiştir. Türkiye'de bu konuda yapılan bilimsel araştırmalar; Yahudi-Hıristiyan yakınlaşmasını sağlayan, Hıristiyan-Müslüman ilişkilerini kanalize etmek isteyen ve dinler arası diyalogu çağdaş misyon uygulamalarına araç yapan bazı projelerin üretildiğini ortaya koymuştur. Bu gelişmeler dinler arası ilişkiler gibi geniş bir alan içerisinde "dinler arası diyalog" gibi özel bir alanın oluşturulduğunu ve bu sürecin kullanıldığını göstermektedir.

Dinler Arası İlişkiler kitabı, İlahiyat Fakültesi öğrencilerini ve ilgili olan herkesi, söz konusu alanın sunduğu bilgi ve birikimden yararlandırma amacını taşımaktadır. Kitapta konunun tarihsel ve güncel boyutu uzmanlarınca çeşitli başlıklar altında ele alınmaktadır. Bu çerçevede dinler arası ilişkiler alanına ait terminoloji önem kazanmaktadır. Alana ilişkin kavramsal çerçevenin belirlenmesi, kavramların içerik, anlam ve vurgu bakımından doğru kullanımı önem taşımaktadır. Bu anlamda uzun süredir bir birinin yerine kullanılan "Dinler Arası İlişkiler" kavramı ile "Dinler Arası Diyalog" kavramı arasında, son zamanlarda yaşanan gelişmeler nedeniyle anlam, amaç, içerik, yöntem ve mahiyet farkının ortaya çıkması, söz konusu farklılaşmanın boyutlarını ele almayı gerektirmektedir. Kitapta ele alınan konular, bir yandan din mensupları arasında yaşanan tarihsel tecrübeye dair sağlıklı bilgiler vererek dinler arası ilişkiler alanına katkı sağlamayı bir yandan da Hıristiyan dünyasında geliştirilen yeni projelerle dinlerarası diyalog faaliyetlerinin çağdaş misyoner yöntemlere araç yapılarak yıpratılması karşısında yapılması gerekenlere ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Dinler arası ilişkiler, başlangıçtan günümüze çeşitli dinlere, inançlara ve kültürlere mensup insanlar ve toplumlar arasındaki her türlü ilişkiyi içine alır. Bu ilişkiler dönem dönem farklılık gösterebilir; olumlu ve olumsuz nitelik kazanabilir. İlişkiler süreci içinde ortaya çıkan olumsuzlukları düzeltme imkânı da bulunabilir. Bütün bunlar için din mensupları birbirleri hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyebilir ve ötekini tanımak için çeşitli çalışmalar yapabilir. Nitekim bütün bu ilişkiler ağının çeşitli

örnekleri din mensupları arasında tarihten günümüze tecrübe edilmiştir ve edilmektedir.

Grafiker Yayınları'nın el kitabı serisinde yayınlanan bu kitap, çeşitli üniversitelerden Dinler Tarihi alanında çalışan uzmanların katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Dinler Arası Diyalog Alanı ve İlgili Kavramlar ve Hıristiyan Misyonerliğinde Yenilikler ve Uygulama Alanlarını Prof. Dr. Ali İsra Güngör, Dinler Teolojisi: Modeller ve Yeni Yaklaşımları Prof. Dr. Mahmut Aydın, Yahudilik Açısından Diğer Dinler ve Mensuplarını Prof. Dr. Baki Adam, Osmanlı Devletinde Gayrimüslimleri Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu, İslam Açısından Diğer Dinler ve Mensuplarını ve Türklerin Dinlerle İlişkilerini Prof. Dr. Durmuş Arık, Hıristiyanlık Açısından Diğer Dinler ve Mensuplarını Prof. Dr. İsmail Taşpınar, Batı Dünyasında İslam'a ve Müslümanlara Bakış ve İslamafobiyi Prof. Dr. Mustafa Alıcı, Yeni Dini Hareketlerin Yaşayan Dünya Dinleri ve Mensuplarıyla İlişkilerini Doç. Dr. Süleyman Turan, Dinlerarası İlişkilerde Turizm ve İnanç Turizminin Yansımalarını Doç. Dr. Mehmet Alparslan Küçük, Yahudi-Hıristiyan-Müslüman Reddiye Geleneğini Doç. Dr. Yasin Meral, Hint Dinleri Açısından Diğer Dinler ve Mensuplarını Yrd. Doç. Dr. Cemil Kutlutürk, Uzak Doğu Dinleri ve Diğer Dinlerle İlişkisini Yrd. Doç. Dr. Hüsametdin Karataş, Mecûsi Dini Edebiyatında İslam ve Müslümanları Yrd. Doç. Dr. Mehmet Alıcı yazmıştır.

Dinler arası ilişkilerin, din mensupları arasında tarihten günümüze yaşanan çok yönlü ilişkileri içine alan geniş bir saha olması konunun tarihsel ve güncel boyutuyla ele alınmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla dinlerin ve mensuplarının birbirlerine bakışını ve bunda etkili olan faktörleri ele almak önem kazanmaktadır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde çok sayıda dine bağlı olarak yaşayan insanların büyük bir kısmı Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi büyük dinlere mensupken, azımsanamayacak bir kısmı da Hint ve Uzak Doğu dinlerine mensuptur. Bu nedenle söz konusu dinlerin diğerlerine yaklaşımları da temel yönleriyle ele alınmış; kutsal metinleri, kültürel özellikleri, din anlayışları, bütün bunları içeren gelenekleri ve diğer yazılı kaynaklarıyla değerlendirilmiştir. Bu bağlamda konunun tarihsel boyutuna ışık tutan reddiye geleneği ile Osmanlı Devletinde gayrimüslimlerin durumu ve güncel boyutuna ışık tutan dinlerarası diyalog, Hıristiyan misyonerliğindeki yenilikler ile Batının İslam'a ve Müslümanlara bakışı konuları İslamofobi dalgası da dikkate alınarak ortaya konulmuştur. Yine dünyada çok sayıda insanın ilgisini çeken yeni dini hareketlerin çeşitli dinlere ve mensuplarına yönelik yaklaşımları ihmal edilmemiştir. Günümüzde insanlar arasında hem bireysel hem de toplumsal anlamda giderek gelişen

sosyal, kültürel, ekonomik, turistik ve sportif ilişkilerin dinlerarası ilişkiler alanına etkileri ve yansımaları da ele alınmış, özellikle İnanç Turizmi alanındaki gelişmelerin önemi ortaya konulmuştur.

Elinizdeki bu kitap, İlahiyat fakültelerinin programlarında yer alan Dinlerarası İlişkiler dersi için bir el kitabı olarak hazırlanmakla birlikte hem alan çalışanlarının hem de genel okuyucu kitlesinin ilgisine sunulmaktadır. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bütün emeği geçenlere ve özellikle Grafiker Yayınları yetkililerine teşekkür ederim.

Editör
Prof. Dr. Ali İsra Güngör